

Monumentnummer*: 515132

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 9 oktober 2000
Kadaster deel/nr: 82981/167

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Leiden	Leiden	Zuid-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Leiden	Rabenburg nabij Noordeinde en de Breestraat

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kad. object*</i>	<i>Appartement</i>	<i>Grondperceel</i>
Leiden	F			1463
Leiden	F			1469
Leiden	G			2097
Leiden	G			2098

*Rijksmonumentomschrijving***

Inleiding

Op de kop van het Rapenburg, boven een van 1910 daterende overkluizing tussen deze gracht en het Galgewater is in 1920 de in de volksmond ook als de "werklozenbank" bekende "Gijselaarsbank" gebouwd. Dit MONUMENT met zitbank is opgericht in opdracht van het Leidse comité "Huldeblijk de Gijselaar". Het was bedoeld als herinnering aan het verleden en verwijzing naar de toekomst, maar vooral ook als eerbetoon aan Jhr. N.C. de Gijselaar, burgemeester van Leiden in de jaren 1910-1927. De opdracht werd uitgevoerd door de kunstenaar Willem C. Brouwer (1877-1933), die met dit monument een van zijn zeldzame "architectonische" kunstwerken realiseerde. Het in decoratief metselwerk en terracotta uitgevoerde monument wordt gekenmerkt door een expressionistische, aan de architectuur van de Amsterdamse School verwante bouwstijl. In 1983 is het monument tijdelijk verwijderd. Na vernieuwing van de overkluizing tussen het Galgewater en het Rapenburg is het in 1985 herplaatst op de oorspronkelijke plek waarbij de baksteen grotendeels is vernieuwd. In 1994 herstelde de gemeente de aansluiting van de verlichting op het elektriciteitsnet in de bekroningen van de hoog opgaande, als lantaarn fungerende delen van het monument.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het monument maakt deel uit van het beschermde stadsgezicht Leiden.

Omschrijving

Symmetrisch aangelegde gedenkbank van baksteen en terracotta.

Zitbankgedeelte grotendeels van terracotta blokken met in de "rug" van de bank de tekst: 'Oorlogsjaren 1914-1919 - de Leidsche Burgerij aan haren burgemeester Jhr. Mr. Dr. N.C. de Gyselaar'. Hieronder in een plaquette van drie stukken grijze hardsteen de tekst: 'Na uitvoerige discussie herplaatst mei 1985 raadsbesluit 9-7-1984 R.V.nr. 44'. Aan weerszijden van het zitgedeelte een terracotta blok. Ruggedeelte afgedekt met een rollaag van baksteen. Achter de rug een diepe, gemetselde plantenbak met aan weerszijden hoog opgaand metselwerk met decoratieve steensverbanden aan de laterale zijden. Bij de aanzet van deze bakstenen verhoging aan voor en achterzijde een terracotta hoekblok. De blokken aan de voorzijde zijn voorzien van abstracte decoraties in reliëf. De naar de bloembak gerichte zijden van deze opgaande delen zijn voorzien van terracotta reliëfs met staande, symbolische figuren. De linker met 'rouw 1914', de rechter met 'herleving 1919'. De hoog opgaande delen worden bekroond door terracotta sierblokken met rode glazen bollen, die als lantaarn functioneren. Afdekking door middel van uitkragende houten schilddakjes met uitstulpende terracotta bedekking. Tegen de vlakke zijkanten van het object driezijdige plantenbakken van terracotta blokken en baksteen. Deze zijn verbonden met de opgaande delen van kademuren met decoratieve, verspringende steensverbanden, naar achteren aflopend in hoogte. De hoogste delen hiervan gedekt met terracotta dekplaten. Achterzijde van de bank geheel opgetrokken in baksteen met in het midden twee boven elkaar geplaatste terracotta plaquettes met tekst (de onderste met de naam van de aannemer-metselaar A.H. Volleberg(?)), alsmede zes keramische elementen met opening voor waterafvoer vanuit de plantenbakken. Aan weerszijden van een in het water staande scheidsmuur van baksteen en hardsteen met spitsboogvormige beëindiging bevindt zich een liggende overkluizingsopening met zich trapsgewijs verjongende zijkanten. Kademuren met waarschijnlijk voor schotbalken bestemde gleuven in de natuurstenen delen (oudere keersluis).

Waardering

Het monument is van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische waarde als herinnering aan "de oorlogsjaren" 1914-1918 en vanwege de betekenis van burgemeester Gijsselaar voor de stad in deze en de daarop volgende jaren.

Het monument is van algemeen belang vanwege de architectuurhistorische waarde vanwege de esthetische kwaliteiten, de destijds progressieve vormgeving en de daarmee verbonden stijlkenmerken en vanwege het bijzondere materiaalgebruik en de detaillering.

Het object is tevens van stedenbouwkundig belang vanwege de bijzondere situering aan de kop van het Rapenburg in het beschermde stadsgezicht Leiden.

Het is bovendien van belang vanwege de herkenbaarheid.

Hoofdcategorie

Voorwerpen op pleinen en dergelijke

Subcategorie

Straatmeubilair

Functie

Zitbank